Fritz Schwarz

Fritz Schwarz is geboren op 5 november 1920 in Wenen, Oostenrijk. Hij was de zoon van Dr. Alois Schwarz en Helene Schwarz. Fritz had een drie jaar jongere broer Fred. Ze waren joods.

Fritz en zijn broer Fred waren in Wenen actief bij Scouting. Fred schrijft in zijn boek *Treinen op dood spoor*: *Echt gelukkig was ik bij de welpen en padvinders. We hadden een heerlijke tijd. In de zomer gingen we zes weken achtereen op kamp en woonden dan in hutten of tenten ergens aan een afgelegen bergmeer waar niemand kwam. In 1935 was ik vanuit een zomerkamp in Karinthië veertien dagen lang met 12 andere padvinders plus hopman en akela via Venetië dwars door de Dolomieten getrokken. In 1936 waren we met dertig jongens aan het Balatonmeer, waar we op de hooizolder van een afgelegen boerderij sliepen, en gingen we via Sarajevo naar Dubrovnik en vervolgens per schip - een kleine postboot die alle eilanden aandeed - naar Venetië.*

Na de Anschluss van Oostenrijk bij Duitsland in maart 1938 werd de padvinderij net als in Nazi Duitsland verboden. Fred mocht ook niet meer naar school. Hij moest al snel in de rij staan bij allerlei instanties om uitreisdocumenten te krijgen. Zijn Oostenrijks paspoort was niet meer geldig. Het gezin Schwarz werd uit hun flat gezet en gedwongen naar de joodse wijk in Wenen te verhuizen. Naarmate de tijd verstreek werd het duidelijk dat voor Fritz slechts de keuze overbleef illegaal naar Holland zien te komen of te belanden in een concentratiekamp. Iedereen wist inmiddels hoe de toestanden in Dachau en andere kampen waren.

Fred en Fritz maakten met hun ervaring uit Scouting de afspraak dat Fritz op elke plaats waar hij op zijn reis zou komen een brief posterestante met zijn komende bestemming voor Fred zou achter laten. Ze hadden geleerd in een berghut bij vertrek je bestemming op te geven zodat je altijd getraceerd kon worden. Fred nam zich voor, als Fritz zich uit Holland zou melden, zijn spoor te volgen. Hun ouders wisten niets van dit plan, het was vooral een idee van Fred. Op 9 november 1938 zag Fred tijdens Kristallnacht de synagoge in die wijk branden als een fakkel. Zijn broer Fritz vertrok direct hierna met als bestemming Nederland om de Duitse anti joodse maatregelen te ontlopen. De familie zat in spanning en ze waren bang voor de gevolgen van een reis door Duitsland. Hun vader gaf in het verleden altijd toestemming voor buitenlandse padvindersreizen, maar hij had in 1937 geweigerd de broers met de Oostenrijkse equipe naar de Wereld Jamboree in Vogelenzang te laten gaan vanwege de onzekere internationale situatie. Zij zouden immers door Duitsland moeten reizen.

Toen Fred bericht kreeg van zijn broer, vertrok ook op 31 november 1938 hij stiekem samen met twee vrienden. Vlak bij de Nederlandse grens werden ze aangehouden door Duitse agenten. Toen ze vertelden dat ze naar Nederland wilden, zetten die agenten ze af bij de grens waar ze door het prikkeldraad kropen en begin december liftend in Amsterdam aankwamen. Fred werd opgevangen door het *Comité voor Joodse vluchtelingen*, dat een verklaring uitschreef waarin de kosten voor levensonderhoud werden gegarandeerd. De vluchtelingen kwamen zo niet ten laste van de staat. Met die verklaring moest Fred twee keer per week naar de Vreemdelingendienst om een stempel te halen.

Fred woonde van mei 1939 tot februari 1940 in het Dommelhuis te Eindhoven. Ook zijn broer verbleef hier. Dit huis was bestemd voor Joodse jongens uit Duitsland en Oostenrijk, die legaal in Nederland waren toegelaten onder verantwoordelijkheid van het Kindercomité in Amsterdam. De eerste transporten kwamen in januari 1939 aan en in het begin was het huis overvol. Na verloop van tijd werden ook jongens die illegaal naar Nederland waren gekomen hier onder gebracht. In het boek *Treinen op dood spoor* dat Fred na de oorlog schreef, beschrijft hij zijn tijd in het Dommelhuis:

Het Dommelhuis is eigendom van Philips. Oorspronkelijk werd het gebouwd als appartementsgebouw voor arbeiders uit het buitenland, maar het werd niet gebruikt, daarom werd het aangeboden aan het Kindercomité. Alle kamers hebben ingebouwde kasten en wastafels, er zijn stapelbedden voor vier of zes jongens. Douches en toiletten bevinden zich in de hal. Alles is gewoon perfect. Beneden is een grote hal die als lobby wordt gebruikt. Er zijn enkele leslokalen, een bibliotheek, de administratie en kamers voor het personeel. Er is een ziekenkamer en zelfs een plek voor een verpleegster die naar eigen zeggen net is teruggekeerd uit de Spaanse burgeroorlog. Voor het huis is een open ruimte tot aan de rivier de Dommel. De perfecte plek om te voetballen als we weg zijn: de scoutsleider laat ons daar gymnastiekoefeningen doen. Een van de jongens vertelt me dat we kunnen gaan zwemmen in het plaatselijke zwembad: dat kan ik al meer dan een jaar niet, dus daar heb ik heel veel zin in. Ook regelen ze veel voor ons. We kunnen regelmatig kaartjes krijgen voor voorstellingen of concerten en de bioscopen geven ons kortingen voor de matinees, die niet al te duur zijn om mee te beginnen."

Naast Fred en Fritz was ook de Duitse vluchteling Robert Engel in het Dommelhuis actief met Scoutingactiviteiten. Hij zette een scoutinggroep op en organiseerde zelfs een jamboree (padvindersbijeenkomst).

Overal in Nederland waren speciale opvanghuizen en kampen voor gevluchte Duitse en Oostenrijkse joden. De Nederlandse regering besloot in het voorjaar van 1939 dat er een centraal vluchtelingenkamp voor deze paar duizend mensen moest komen. De keus viel op Drenthe, waar een groot uitgestrekt heideveld in de buurt van Westerbork lag. Op 9 oktober 1939 gingen de eerste joodse vluchtelingen naar het Centraal Vluchtelingenkamp Westerbork. Fred en Fritz kwamen hier op 10 mei 1940 terecht. Een groot deel van deze Duits-Joodse vluchtelingen die voor de overgave op Duitsland al in het kamp waren, de Alte Kampinsassen, kregen na de Duitse bezetting, in tegenstelling tot Nederlandse

Joden die in kamp Westerbrok terechtkwamen, een Sperre (vrijstelling van deportatie). Fred ontmoette in het kamp zijn toekomstige vrouw Carry van Leeven en in 1942 sloeg de vonk over.

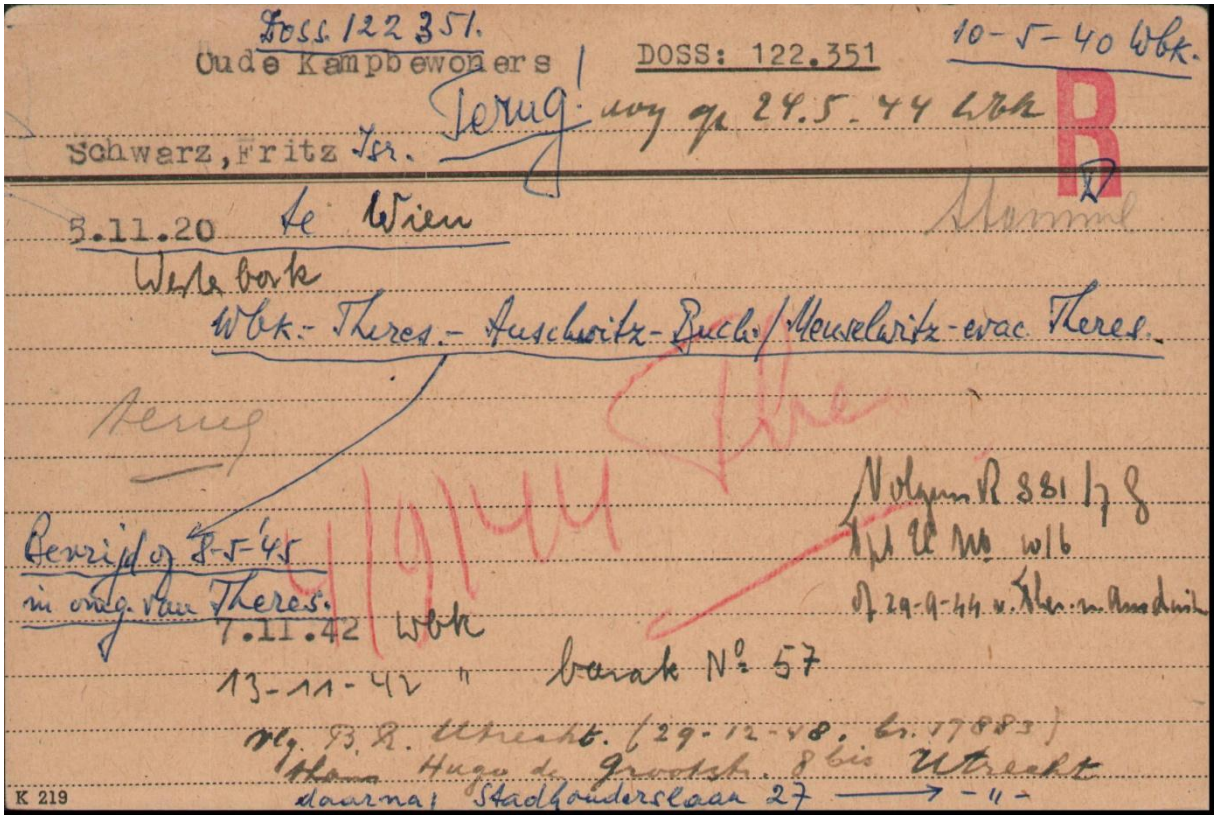
Fred en Fritz werden op 4 september 1944 toch op transport gezet naar concentratiekamp Theresienstadt. Op 29 september 1944 gingen ze van daar naar concentratiekamp Auschwitz-Birkenau en kwamen een dag later aan. Na anderhalve maand gingen ze op transport naar concentratiekamp Buchenwald, waar ze op 15 november 1944 aankwamen. De beide broers maakten de bevrijding op 8 mei 1945 mee in kamp Meuselwitz bij Leipzig. De vriendin van Fred werd met haar ouders en broertje naar Zwitserland overgebracht. Ze waren geruild tegen verbandmiddelen. Ze keerden allemaal terug naar Nederland.

Na de oorlog schreef Fred het boek *Treinen op dood spoor*, over zijn ervaringen in de kampen. Fritz ging wonen in Utrecht. Hij is daar overleden op 29 september 1998.

Meer informatie

Auschwitz Bulletin, 2005, nr. 03 September by Nederlands Auschwitz Comité - Issuu
NPS | De Oorlog - Personen - Fred Schwarz (ntr.nl)
Treinen-op-dood-spoor_inkijkexemplaar.pdf (verbum.nl)
Treinen op dood spoor - Verbum Holocaust Bibliotheek
Kerstmis in Westerbork - Andere Tijden
Eindhoven, Dommelhuis • Dokin
Online Familieberichten; Overleden: Fred Schwartz (05-01-2012) (online-familieberichten.nl)
Fritz Schwarz (1920 - 1998) - Genealogy (geni.com)
Fred Schwarz (1923 - 2012) - Genealogy (geni.com)
Hilda_verwey_jonker (eindhovenfotos.nl)
Archieven.nl - 61-82 Verzoeken voor extra levensmiddelenbonnen, 1945-1946. (NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies)
Robert Engel - Westerbork Portretten
Fritz Schwarz (Wenen, 5 november 1920 - Utrecht, 29 september 1998) - Oorlogsbronnen.nl
Arolsen Archives - International Center on Nazi Persecution
Foto: Fred (Welp) en Fritz (padvinder) Schwarz als scouts in 1932
Fritz Schwarz - Kamp Westerbork, De Digitale Collectie
Voetbalteam in Westerbork met onder ander Nathan (Nico) van Zuiden (met bril) en Leo Kok (voor met de bal), ca. 1943 - Oorlogsbronnen.nl
Details | JCK

Doss. 122 351.
Oude Kampbewoners | DOSS: 122.351
10-5-40 Wbk.
Schwarz, Fritz Isr. Terug: uvg qz 24.5.44 Wbk
R
5.11.20 te Wien
Werkbork
Wbk.- Theres.- Auschwitz-Buch/Monowitz-evac Theres.
Terug
Nolym R 881/7 g
Vpl qz Ms w/b
qf 29-9-44 v. Ther. m. Amdin
Terugk. 8-5-45
in ovlg. van Theres.
7.11.42 Wbk
13-11-42 " barak Nº 57
Vg. 93. R. Utrecht. (29-12-48. Cs. 1788 3)
Hom Hugo de Grootstr. 8 bis Utrecht
daarna: Stadhouderslaan 27 → -"-
K 219

Dit verhaal is onderdeel van *Scouts in de oorlog*, een verzameling verhalen als eerbetoon aan al die (oud) scouts die zich ingezet hebben voor onze vrijheid en hulp aan de medemens of die slachtoffer werden van oorlogsgeweld, in Nederland en het verre oosten. Met de verhalen willen we inspiratie bieden aan de scouts van nu, in hun wekelijkse activiteiten en als voorbereiding op hun bijdrage aan lokale herdenkingen. Kijk op http://vrijheid.scouting.nl voor meer informatie en alle andere verhalen.